

GLOBAL CHALLENGES IN TAX ADMINISTRATION, ur. Rodney Fisher i Michael Walpole, 2005, Fiscal Publications, Birmingham, 342 str.

Prikaz*

Australija definitivno nije na svjetskoj periferiji¹ kada je riječ o porezima. Ova je knjiga, naime, zbornik najzanimljivijih radova *Šeste međunarodne konferencije o poreznoj administraciji* koju je u Sydneyu organizirala vodeća australska institucija za porezna istraživanja – Australski porezni studij (the Australian Taxation Studies Program, Atax), Sveučilišta Novog Južnog Walesa u travnju 2004. Podnaslov konferencije bio je *Izazovi globalizacije poreznih sustava*. Konferencija se održava svake dvije godine i tradicionalno okuplja porezne eksperte iz redova čelnih ljudi poreznih uprava, sveučilišta i porezne prakse, ne samo zemalja Pacifika, već i cijeloga svijeta. Ovo nije prvi put da je i Hrvatska sudjelovala čak s tri rada, od kojih je jedan uvršten i u ovu knjigu.

Urednici knjige usko su povezani s Konferencijom, kao i s Ataxom. Rodney Fisher bio je voditelj ove, šeste konferencije. Radio je kao predavač na Ataxu, a sada je viši menadžer u Ernst & Youngu. Michael Walpole izvanredni je profesor i prodekan za nastavu na Ataxu. Bio je voditelj čak triju Atax konferencija o poreznoj administraciji. Njegova znanstvena reputacija u području poreza, posebice troškova poreznih obveznika, znatno prelazi nacionalne granice. Između ostaloga, to je rezultiralo i njegovom pozicijom suurednika novog međunarodnog on-line poreznog časopisa – *eJournal of Tax Research*.

“Ova se knjiga bavi najaktualnijim temama poreznog prava i administracije. Više nego ikada, svatko od nas može imati koristi od iskustava drugih poreznih sustava i novih inicijativa koje se pokreću bilo gdje u svijetu” (Sir Anthony Mason, AC KBE, bivši predsjednik Vrhovnog suda Australija). U knjizi se obrađuje porezna tematika brojnih zemalja – Australije, Kine, Hrvatske, Francuske, Njemačke, Indonezije, Japana, Nizozemske, Novog Zelanda, Velike Britanije i SAD-a, kao i brojnih organizacija porezne administracije i s njom povezanih institucija kao što su Porezna uprava Australije, Europski sud pravde, Europska komisija, Porezna uprava Novog Zelanda, Porezna uprava SAD-a, OECD, Ujedinjeni narodi i Svjetska trgovinska organizacija.

* Priljeno (*Received*): 13.12.2005.

Prihvaćeno (*Accepted*): 12.1.2006.

¹ Riječ je o slobodnom prijevodu izraza *down under* (dolje ispod – s druge strane zemaljske kugle), koji se tradicionalno upotrebljava za Australiju.

Izabrani radovi (sada poglavlja u knjizi) grupirani su u pet dijelova: *Izazovi za poreznu administraciju*, *Izazovi i razvojne mogućnosti globalizacije*, *Pravni i zakonodavni izazovi*, *Izazovi oblikovanja poreznog sustava* i *Izazovi ispunjavanja porezne obveze*. Iako je takva podjela knjige provedena u njezinu sadržaju i uvodnom tekstu urednika, ona nije uključena u sam tekst knjige, niti su pojedinačni navedeni dijelovi knjige označeni posebnim naslovima unutar same knjige, a ne postoji ni bilo kakav uvodni tekst o svakoj od navedenih tema. Taj formalni nedostatak svakako ne umanjuje kvalitetu edicije, točnije pojedinih njezinih poglavlja.

Prvi se dio knjige – *Izazovi za poreznu administraciju* – sastoji od tri poglavlja koja upućuju na prisutnost najviših poreznih dužnosnika i službenika na Konferenciji. Kao što se i očekuje u sličnim prigodama, a i sami su urednici istaknuli, ta poglavlja (posebice prva dva) daju “pogled odozgo”. Ključna sintagma za taj prvi dio knjige bila bi “porezni dužnosnici”.

Prvo poglavlje **Michaela Carmodyja**, ravnatelja Porezne uprave Australije, ima više oblik govora nego članka (poglavlja knjige), što je i uobičajeno za državne dužnosnike. On govori o razvoju Porezne uprave Australije u posljednje dvije godine (od posljednje Konferencije), koji je obilježen “optimizacijom prikupljanja poreza” i “povjerenjem zajednice u poreznu upravu i sam porezni sustav”. Prikazan je formalizirani model prikupljanja poreza od poslovnih subjekata, s naglaskom na menadžment ispunjavanja porezne obveze i mjere protiv izbjegavanja plaćanja poreza.

David Vos, inauguralni glavni porezni inspektor Australije, uspoređujući uloge Porezne uprave Australije i glavnoga poreznog inspektora, navodi razloge uspostavljanja posljednje funkcije. Budući da su njegovi glavni zadaci poboljšanje provođenja poreznih zakona od porezne uprave na korist svih poreznih obveznika, pružanje objektivnih savjeta Vladi u vezi s provođenjem poreznih zakona i identificiranjem sistemskih problema u provođenju poreznih zakona, drugi dio rada posvećen je njegovim razmatranjima o nekim temeljnim značajkama australskoga poreznog sustava i izazovima koji se postavljaju Poreznoj upravi Australije. Zaključuje da je jedan od najvažnijih izazova poreznoj administraciji potreba da se razviju strukture i sustavi koji se mogu prilagoditi jednostavnim administrativnim zahtjevima velike većine poreznih obveznika i složenosti koja je potrebna da bi se Vlada uhvatila u koštac s rastućom složenošću samih poreza, ali i postizanjem potrebne funkcionalnosti.

Philip Moss, tadašnji specijalni porezni savjetnik Ureda pučkog pravobranitelja Commonwealtha u Australiji, objašnjava koncept poreznog sustava kao vlasništva cijelog društva, pri čemu je uloga poreznoga pučkog pravobranitelja omogućivanje građanima da se žale na porezne odluke. Njegov se članak najviše bavi razvojem toga koncepta, počevši od povijesnog pregleda, nakon čega se naglašava uloga revolucioniranja zakona o poreznoj administraciji 1970-ih te, konačno, stavlja naglasak na razvoj od 1990-ih nadalje i na ulogu pučkog pravobranitelja, uključujući međunarodnu usporedbu porezne funkcije pučkog pravobranitelja.

Iako je većina radova na Konferenciji na neki način bila povezana s globalizacijom, u drugom dijelu knjige – *Izazovi i razvojne mogućnost globalizacije* – radovi su koji su

najizravnije povezani s njom. Ključna sintagma za taj dio knjige bila bi “međunarodno oporezivanje” sa stajališta pravnika.

Čini se da je dobar izbor bio započeti s **Johnom Prebbleom**, profesorom i bivšim dekanom prava Sveučilišta Victoria na Novom Zelandu (Wellington), iako se njegov rad odnosi na vrlo usku temu. Ta se temeljita analiza (u čak 25 potpoglavlja) bavi problematikom ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja zaklada osnovanih u Novom Zelandu i Australiji, čiji su upravitelji domaći rezidenti, no osnivači i dohodak potječu iz inozemstva. Iako izrazito “lokalnog” obilježja, rad se savršeno uklapa u komentar Sir Anthonyja Masona o ovoj knjizi kako: “...Više nego ikada prije, svatko od nas može imati koristi od iskustava drugih poreznih sustava...”.

David White, profesor s istog sveučilišta i zamjenik ravnatelja njegova Centra za računovodstvena, upravljačka i porezna istraživanja, dalje i dublje razrađuje istu temu – međunarodno oporezivanje te iznosi svoju kvalitativnu procjenu politike i prakse sklapanja ugovora o izbjegavanju međunarodnoga dvostrukog oporezivanja Novog Zelanda. Raspravlja o mogućem utjecaju promjena u domaćem zakonodavstvu poreza na dohodak na promjene u ugovorima o izbjegavanju međunarodnoga dvostrukog oporezivanja s relativno skeptičnim zaključkom. Najzanimljiviji dio za međunarodnu čitalačku publiku bilo bi njegovo drugo potpoglavlje, u kojemu raspravlja o višeslojnom modelu međunarodne porezne suradnje, naglašavajući da ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja nisu jedini način na koji se ta suradnja može ostvarivati.

Philip Burgess, izvanredni profesor Pravnog fakulteta Sveučilišta Novoga Južnog Walesa u Australiji, bavi se problematikom prekograničnog prikupljanja i naplate poreza. Naglašava da postoji odgovarajući mehanizam koji dopušta recipročnu naplatu poreznih dugova, te da je glavni problem izbor odgovarajuće metode kojom se to ostvaruje. U tom smislu autor kritizira rješenje OECD-a koje je ponuđeno u novom članku 27 OECD-ova modela o izbjegavanju međunarodnoga dvostrukog oporezivanja, ističući da ono ne pridaje dovoljnu pozornost zaštiti prava poreznih obveznika.

Adrian Sawyer, viši predavač računovodstva na Katedri za računovodstvo, financije i informatičke sustave Sveučilišta u Cantenburyju iz Novog Zelanda, ide korak dalje u međunarodnoj poreznoj suradnji zagovarajući Međunarodnu (Svjetsku) poreznu organizaciju. Prvi korak u tom smjeru, već predložen od mnogih profesora, neki je oblik multilateralnog ugovora/konvencije o izbjegavanju međunarodnoga dvostrukog oporezivanja. Provedba takvog ugovora bila bi u mnogočemu olakšana ustanovljivanjem jedne takve međunarodne organizacije kao što je predložena Svjetska porezna organizacija. Korak dalje u tom smjeru bilo bi uključivanje zajednički dogovaranog procesa u području obvezujućih (za razliku od diskrecijskih) poreznih mjera, te prethodnih sporazuma o transfernim cijenama.² Nakon harmonizacije tih procesa, Međunarodna (Svjetska) porezna organizacija bila bi adekvatan forum za njihovo administriranje.

² Prethodni sporazum o transfernim cijenama (*Advance pricing agreement*, APA) jest sporazum o metodologiji utvrđivanja transfernih cijena između multinacionalnog poreznog obveznika i porezne uprave barem jedne države. Utvrđuje metodologiju kojom se procjenjuje jesu li transferne cijene u skladu s načelom “na dohvat ruke” i stoga će ga domaća porezna uprava poštovati.

Yuri Grbich, profesor prava i direktor Ataxa u vrijeme njegova osnivanja, u jednom od najposebnijih poglavlja ove knjige uspoređuje proces donošenja odluka o porezima u Europi i Australiji. Kritizira australske porezne suce smatrajući njihove sudske odluke o porezima previše konzervativnima i formalnima. Zaključuje da, usprkos činjenici što su tijela koja tradicionalno osiguravaju provođenje zakona sudska tijela, globalizacija i sve veća složenost poreznih postupaka zahtijevaju aktivnije upletanje porezne administracije. Predlaže da usporedno s reformom sudstva i s porastom odgovornosti poreznih sudaca Australija mora djelovati u smjeru jačanja ostalih institucija s ovlastima donošenja poreznih odluka. Takva bi porezna reforma trebala biti na tragu iskustava EU, posebice Europske komisije. Najzanimljivije je za međunarodnu čitačku publiku što je većina rada posvećena oporezivanju i donošenju poreznih odluka u EU; posebice bi bili zanimljivi dijelovi o poreznoj integraciji u EU i harmonizaciji izravnih poreza.

Iako se većina prethodnih radova bavila pravnim i zakonodavnim temama, treći dio ove knjige – *Pravni i zakonodavni izazovi* – sadržava radove koji razmatraju isključivo pravne i zakonodavne izazove, uglavnom domaće provenijencije. Ključna sintagma za taj dio knjige bila bi “strogo pravna tematika” – samo za pravnike.

Rodney Fisher, jedan od urednika knjige, istražuje mogući djelokrug sudskog nadzora poreznih odluka. Doktrina razdvajanja vlasti postavlja pred sudstvo zadaću sudske revizije administrativnih odluka izvršne vlasti. To može rezultirati potencijalnom tenzijom između zakonodavne/izvršne i sudske vlasti. Fisherov rad obrađuje njezinu manifestaciju u sudskom postupku interpretacije i primjene privativne klauzule u području poreznoga prava. Rad prezentira najnoviji razvoj sudskih promišljanja (ispitivanja i promjena) ranijeg postupka primjene privativne klauzule na području migracijskog zakona i istražuje imaju li te promjene u interpretaciji moguće reperkusije na interpretaciju i primjenu privativne klauzule u poreznim zakonima.

Sandra Eden, viša predavačica na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Edinburgu, istražuje sudsku kontrolu poreznih vlasti u Velikoj Britaniji. Analizirajući relevantne slučajeve, dolazi do nekih općih zaključaka. Sudovi nisu previše voljni nanovo promišljati odluke porezne administracije i mijenjati odluke poreznih vlasti. Može se zaključiti da je poreznim vlastima možda dan začuđujuće velik stupanj diskrecije. Ipak, autorica zaključuje da su sudovi relativno efikasno postavili granice.

Margaret McKerchar, izvanredna profesorica računovodstva i oporezivanja na Fakultetu za ruralni menadžment Sveučilišta u Sydneyu, i **Cynthia Coleman**³, izvanredna profesorica Ekonomskog fakulteta istoga sveučilišta, pitaju se održava li Porezna uprava Australije korak s promjenama u poreznom okruženju. Taj se zanimljiv članak bavi izbjegavanjem plaćanja poreza u australskome poreznom sustavu. Kako bi izbjegli najvišu marginalnu stopu poreza na dohodak (trenutačno 47%) i bili oporezivani samo po proporcionalnoj stopi poreza na dobit (trenutačno 30%), posloprimci, kad god je moguće, radije djeluju putem korporacijske strukture – vrlo često kao upravitelji obiteljske zaklade. Porezna uprava Australije uvijek je imala negativan odnos prema takvim aranžmanima, vo-

³ Urednica još jednog poznatog (i starijeg) poreznog časopisa u Australiji – *Australian Tax Forum*.

dila je mnoge parnice utemeljene na zakonskoj odredbi o sprečavanju izbjegavanju plaćanja poreza i često ih uspijevala dobiti.

Natalie Lee, viša predavačica na Pravnom fakultetu Sveučilišta Southhampton u Velikoj Britaniji, istražuje učinke Europske konvencije o ljudskim pravima, koja je 2000. godine inkorporirana u zakonodavstvo Velike Britanije, na njezinu poreznu politiku i poreznu administraciju. Zaključuje da su, kad je riječ o poreznim slučajevima koji su od 2000. nadalje pred sudom, porezni obveznici imali manje uspjeha od drugih koji su potraživali svoja prava na sudu, posebice u pitanjima osporavanja nekih zakonskih odredbi. Razmatra i neke predložene promjene u poreznoj politici (u vezi s porezom na kapitalne dobitke) za koje bi se teoretski mogao staviti prigovor da krše Konvenciju, navodeći da bi domaći sudovi bili neskloni arbitrirati u pitanjima porezne politike i da će formulirati svoje odluke uvelike poštujući Vladu. I osporavanje diskrecijskih mjera što ih je poduzela Porezna uprava Velike Britanije teško je, gotovo nemoguće.

Paul Drum, viši porezni savjetnik Udruge ovlaštenih računovođa Australije, razmatra moguće promjene poreza na dohodak u Australiji kojima bi se ublažili neki njegovi najveći nedostaci, kao što su visoka gornja granična stopa poreza na dohodak koja opterećuje dohotke što su samo neznatno veći od prosječnih, visoke efektivne marginalne porezne stope i troškovi ispunjavanja porezne obveze (troškovi poreznih obveznika). On predlaže različite mjere kojima bi se smanjio broj poreznih obveznika koji trebaju podnositi godišnju prijavu poreza na dohodak. Porezni obveznici koji imaju samo dohodak od nesamostalnog rada i nemaju olakšice odnosno potraživanja za povrat poreza trebali bi imati opciju da ne podnose godišnju poreznu prijavu. Uvođenje konačnog poreza po odbitku moglo bi biti dobro rješenje za kamate i dividende. Autor zagovara da se sadašnja olakšice za izdatke povezane s nesamostalnim radom zamijeni smanjenjem poreza od 300 AUD. Također razmatra uvođenje neoporezivog iznosa (poreznog praga) za kapitalne dobitke.

Chris Evans⁴, profesor i ravnatelj Australskih poreznih studija, također se bavi problematikom troškova ispunjavanja obveze poreza na dohodak, tj. činjenicom da u Australiji tako reći svi ti porezni obveznici moraju podnijeti godišnju prijavu poreza na dohodak. Ističe trend smanjenja broja poreznih obveznika koji moraju podnositi godišnju prijavu poreza na dohodak u drugim zemljama, posebno se osvrćući na susjedni Novi Zeland. Dakle, i on zagovara smanjenje broja poreznih obveznika – građana (nepoduzetnika) koji imaju obvezu podnošenja godišnje prijave poreza na dohodak. Nadalje, slično kao i njegov prethodnik, zagovara ukidanje olakšice za izdatke povezane s nesamostalnim radom, opsežniji i precizniji sustav oporezivanja po odbitku i ujednačeniju poreznu ljestvicu.

Liane Turner and Christina Apelt, zaposlene kao istraživačice u Poreznoj upravi Australije, primjenjuju novi konceptualni okvir da bi opisale i objasnile činitelje koji su omogućili širenje, prihvaćanje i operacionalizaciju elektroničkog podnošenja poreznih prijava u Australiji. Istražuju tri modaliteta elektroničke porezne prijave koje primjenjuje Porezna uprava Australije. Njihova analiza obuhvaća i međunarodnu usporedbu. Ta studija potvrđuje dosadašnje spoznaje da usluga elektronskog podnošenja porezne prijave

⁴ Još jedan od "otaca" istraživanja troškova ispunjavanja porezne obveze (troškova poreznih obveznika) u Australiji sa svjetskom reputacijom na tom području.

i e-porez ulaze u domaći porezni sustav preko državnih kanala. Također dokazuje da je Australija svjetski lider u primjeni te usluge.

Iako bi se očekivalo da će se četvrti dio knjige – *Izazovi oblikovanja poreznog sustava* – baviti tradicionalnim efektima pravednosti i efikasnosti (neutralnost, porezni poticaji) poreznog sustava, australski radovi o oporezivanju tradicionalno se bave problemima pojednostavnjenja poreznog sustava i efikasnošću sa stajališta porezne administracije i troškova poreznih obveznika. Prva bi se dva rada tog dijela mogla svrstati i u peti dio, jer se oba bave problematikom sniženja troškova poreznih obveznika (troškova ispunjavanja porezne obveze). Slično bi se moglo reći i za treći rad, iako se posljednja dva više bave “tehničkim” pitanjima podnošenja porezne prijave i prikupljanja poreza. Teško je navesti ključnu sintagmu za taj dio knjige, ali možda bi mogla glasiti “efikasnost procesa prikupljanja poreza”.

Jacqueline McManus, viša predavačica na Australskim poreznim studijima, istražuje utjecaj specifičnih obilježja PDV-a na organizaciju njegova administriranja.⁵ Izlaže razloge za i protiv zajedničkog administriranja PDV-a i poreza na dobit i dohodak (odnosno većine ostalih poreza), s posebnim osvrtom na specifična obilježja PDV-a. Iako se zajedničko administriranje obično češće zagovara i predlaže prilikom uvođenja PDV-a u neku zemlju, autorica je prilično sumnjičava. Naglašava da bi službenici porezne uprave u slučaju zajedničkog odnosno udruženog administriranja tih poreza trebali voditi brigu o tome da specifičnosti PDV-a zahtijevaju specijalne resurse i specifične funkcije. Uvjereni su da se zbog tih specifičnih svojstava PDV-a neće moći ostvariti optimalno udovoljavanje poreznim propisima i prikupljanje prihoda od PDV-a ako se njegova administracija potpuno ne poveže s administracijom poreza na dohodak i dobit.

Posljednji dio knjige, sa čak šest radova – *Izazovi ispunjavanja porezne obveze* – također naglašava važnost i vrhunsku razinu istraživanja o ispunjavanju porezne obveze u Australiji, čime ta zemlja privlači velik broj stručnjaka iz cijeloga svijeta. Ključna sintagma tog dijela knjige svakako je “ispunjavanje porezne obveze”.

Ann Hansford, Catherine Pilkington i Andrew Lymer, viši predavači oporezivanja iz raznih institucija Velike Britanije (Poslovna škola Bristol, Sveučilište Central Lancashire i Poslovna škola Birmingham) razmatraju utjecaj internetskog podnošenja poreznih prijava (FBI – *Filing by Internet*) u Velikoj Britaniji na udovoljavanje navedenim poreznim obvezama od strane poreznih obveznika i analiziraju prijedloge promjena koje su dali porezni savjetnici uključeni u internetsko podnošenje poreznih prijava. Naglašavaju potrebu ispitivanja svih prepreka prihvaćanju internetskog podnošenja porezne prijave (pitanja sigurnosti, elektroničko potpisivanje, podnošenje dodatnih informacija) i upozoravaju na to da porezni savjetnici nevoljko prihvaćaju internetsko podnošenje poreznih prijava za svoje klijente. Jedan od razloga je i to što se smanjenje troškova što ga je ostvarila Porezna uprava nije prenijelo na porezne savjetnike, koji su nakon uvođenja internetskog podnošenja poreznih prijava imali nenadoknadive troškove.

⁵ Australija je tek nedavno uvela PDV pod nazivom *porez na robe i usluge* (*goods and services tax – GST*). Stoga je ovo izuzetno aktualna tema za tu zemlju.

Čak se pet istraživača, od kojih je jedan i urednik ove knjige (**Michael Walpole**),⁶ uhvatilo u koštac s psihološkim troškovima ispunjavanja porezne obveze (psihološkim troškovima koje zbog podnošenja porezne prijave imaju porezni obveznici). Istraživački je tim proveo eksperimente kako bi usporedio relativne psihološke troškove poreznih obveznika povezane s čitanjem i samom primjenom Zakona o porezu na dohodak i dobit (iz 1936, odnosno 1997), tj. s podnošenjem porezne prijave. Njihovi preliminarni rezultati pokazuju da porezni obveznici smatraju kako je revidirani ("pojednostavnjeni") Zakon iz 1997. lakši i manje stresan nego Zakon iz 1936. godine. To potvrđuje očekivanja da pojednostavnjeni porezni zakoni mogu smanjiti troškove ispunjavanja porezne obveze (troškove poreznih obveznika mimo samih iznosa plaćenog poreza). Međutim, unatoč tome, psihološki se troškovi poreznih obveznika nisu znatnije smanjili.

Binh Tran-Nam,⁷ izvanredni profesor Ataxa i **John Glover**, izvanredni profesor prava na Sveučilištu Monash u Melbourneu, bave se troškovima ispunjavanja porezne obveze novouvedenoga poreza na robe i usluge (PDV-a, v. fusnotu 5) u Australiji za mala poduzeća. Autori naglašavaju da je, unatoč opetovanim suprotnim tvrdnjama australske Vlade, taj porez znatno povećao operative troškove poreznog sustava (troškove porezne administracije i poreznih obveznika), posebice troškove ispunjavanja porezne obveze malih poduzeća. Njihova tvrdnja potkrijepljena je kvantitativnim mjerenjem porasta tih troškova. Zalažu se za promjene u poreznom sustavu što su ih predložili poslovni subjekti, porezni praktičari i porezni eksperti, kako bi se povećala jednostavnost poreznog sustava.

Tri profesora iz Sjedinjenih Država – **Stewart Karlinsky**, profesor na Sveučilištu San Jose i izvršni ravnatelj Instituta za poreznu politiku, **Hughlene Burton** i **Cynthia Blant-horne**, obje izvanredne profesorice na Ekonomskom fakultetu Belk, Sveučilišta North Caroline, bave se mjerenjem percepcije građana SAD-a o tome koliko je porezna evazija težak (ozbiljan) prijestup u usporedbi s drugim prijestupima (zločinima i prekršajima). Ako se porezna evazija ne smatra ozbiljnim prijestupom, time se može djelomično objasniti stupanj nepridržavanja poreznih propisa (prijavljivanje nižih dohodaka od stvarnih). Rezultati njihove studije pokazuju da ljudi poreznu evaziju zaista ne smatraju teškim kriminalnim djelom. Smatraju je manje teškim kriminalnim djelom od računovodstvenih pronevjera i kršenja zakona o radu djece. Autori su također utvrdili da se prijestupi koji rezultiraju žrtvama smatraju težima nego oni bez žrtava. To implicira zaključak da će se porezna evazija smatrati težim prekršajem ako se uspije personalizirati.

Istraživanje o razvoju i veličini neslužbenoga gospodarstva i porezne evazije u Hrvatskoj, koje je prikazala **Katarina Ott**, ravnateljica Instituta za javne financije i izvanredna profesorica Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, i te kako je poznato hrvatskoj javnosti. Uspoređuju se rezultati opsežnih istraživanja veličine neslužbenoga gospodarstva u prvoj i drugoj polovici 1990-ih. U oba su istraživanja korištene različite me-

⁶ Robin Woellner (profesor prava i dekan Fakulteta za pravo i poslovnu ekonomiju Sveučilišta Western, Sydney), Cynthia Coleman (već navedena), Margare McKerchar (već navedena), Michael Wapole (već naveden) i Julie Zetler (viši predavač na Odsjeku poslovnog prava Sveučilišta Macquarie, Sydney).

⁷ Još jedan od "otaca" istraživanja troškova ispunjavanja porezne obveze (troškova poreznih obveznika) u Australiji sa svjetskom reputacijom na tom području i jedan od suurednika novoga međunarodnog on-line poreznog časopisa – *eJournal of Tax Research*

tode procjene. Rezultati pokazuju da su se veličina neslužbenoga gospodarstva i porezne evazije u Hrvatskoj u drugoj polovici 1990-ih smanjili. S odmicanjem procesa tranzicije može se očekivati smanjenje rada na crno i povećanje opsega podizvještavanja. Nadalje, čini se da postoji inverzna povezanost između opsega neformalnih aktivnosti i brzine tranzicije te posebice privatizacije. Rad zagovara i jednostavniji i neutralniji porezni sustav, kao i povećanje efikasnosti poreznih vlasti.

Shirley Carr and **Carrol Chan**, obje predavačice na Sveučilištu Massey, na Novom Zelandu, istražuju percepciju poslodavaca s obzirom na porez na primitke iz radnog odnosa mimo plaće (*fringe benefits tax – FBT*)⁸ na Novom Zelandu. Zaključuju da bi posloprimci, a ne poslodavci mogli plaćati taj porez. Rezultati također pokazuju da gotovo 50% ispitanika nije uopće promijenilo načine nagrađivanja zaposlenih nakon što je taj porez uveden jer se mnogi takvi primici daju iz nekih drugih poslovnih razloga koji nisu nužno povezani s oporezivanjem. Rezultati istraživanja podupiru tvrdnje da su troškovi ispunjavanja obveze poreza na primitke iz radnog odnosa mimo plaće (troškovi koje snose obveznici tog poreza) veliki.

⁸ Za razliku od europskih zemalja, u Australiji i na Novom Zelandu primici iz radnog odnosa mimo plaće (*fringe benefits*) nisu uključeni u poreznu osnovicu poreza na dohodak (od nesamostalnog rada), već su oporezovani posebnim porezom (*fringe benefits tax – FBT*). Taj porez, štoviše, ne plaćaju posloprimci već poslodavci.